

Nr 506

Av herr Ohlon m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete samt angående fortsatt giltighet av samma lag.

I proposition nr 85 till årets riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit att lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete skall erhålla förlängd giltighet t. o. m. den 30 juni 1958. Vidare föreslås, att bestämmelsen i 1 § om att 2—7 §§ i denna lag skall kunna tillämpas »vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden» skall uteslutas ur lagtexten. Förlängningen till 30 juni 1958 innebär, att lagen nu skall fortsätta att gälla i två år framåt; tidigare — senast vid 1955 års riksdag — har lagen förlängts endast ett år. I propositionen förutsättes vidare, att vid lagens tillämpning större vikt än tidigare skall läggas vid önskemålet om att främja en lämplig lokalisering av näringslivet.

Enligt vår mening bör denna lag bibehållas endast under en övergångstid i avvaktan på att särskilda åtgärder vidtages i syfte att främja en utjämning av arbetstillfällena över hela året.

Lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete är att betrakta som en krislag, vars uppgift är att i vissa krislägen bidra till upprätthållandet av ett fast penningvärde och att främja en ändamålsenlig användning av förnödenheter och arbetskraft. Dess tillämpning är ytterligare begränsad till krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden. Det är enligt vår mening nödvändigt att hålla fast vid denna motivering; sker icke detta kan man utan svårighet göra denna lagstiftning permanent. Den övergår till att bli en fast beståndsdel i regleringssamhället. Om man som motivering för lagens tillämpning nöjer sig med förutsättningen »i den mån den finnes vara erforderlig för att upprätthålla ett fast penningvärde och befrämja en sund användning av förnödenheter och arbetskraft» inses lätt, att lagen kan förlängas snart sagt hur länge som helst. Behov av åtgärder i detta syfte kan nämligen praktiskt taget alltid bedömas föreligga. Då någon entydig uppfattning om vad som kan anses vara »erforderligt» i detta sammanhang icke heller torde kunna åvägabringas ligger risken för en godtycklig användning av byggnadsregleringen nära till hands.

Lagens förlängning på två år motiveras med att särskilda sakkunniga tillkallats för utredning av spörsmål sammanhängande med den fulla syssel-

sättningsens ekonomi m. m. I propositionen meddelas, att »frågan om byggnadsregleringen som ett instrument i den ekonomiska politiken torde i samband därmed komma att bli föremål för de sakkunnigas överväganden», och i avvaktan härpå vill socialministern ha lagen förlängd i två år. Vi kan icke anse, att denna motivering är hållbar. För det första vet man ju icke, hur lång tid det tar, innan de sakkunniga blir färdiga med sitt arbete; förmodligen blir det icke förrän om fyra, fem år. Och för det andra bör byggnadsregleringen enligt vår mening icke inrangeras bland de reguljära instrumenten för den ekonomiska politiken. Dess karaktär av krislag måste bibehållas.

I propositionen ägnas särskild vikt åt frågan om byggnadsregleringens användning som ett medel att främja en lämplig lokalisering av näringslivet. Redan nu används regleringen i viss mån i detta syfte. Därest propositionen godtas, kommer emellertid lokaliseringssynpunkterna att spela en ännu större roll. Men därav torde också följa, att byggnadsregleringen blir ännu svårare att avveckla. Enligt vår mening föreligger här ett farligt incitament till att permanenta byggnadsregleringen.

Frågan om byggnadsregleringen som ett instrument i lokaliseringssyfte behandlades bl. a. av 1949 års investeringskommitté. Denna anförde i sitt betänkande (SOU 1953: 6, sid. 100) bl. a. följande:

Förslag och synpunkter i lokaliseringsfrågan som framlagts av lokaliseringsutredningen ha numera blivit föremål för statsmakternas prövning. Departementschefen har i detta ärende gjort ett uttalande av följande lydelse: »Tillståndstvång för att förhindra olämplig lokalisering anser jag icke erforderlig. Så länge byggnadsregleringen fortgår böra emellertid lokaliseringspolitiska synpunkter anläggas vid prövningen av ansökningar om byggnadstillstånd.»

Investeringskommittén har av dessa uttalanden dragit den slutsatsen, att statsmakterna icke förutsatt, att en allmän byggnadsreglering skulle kunna bibehållas enbart för att möjliggöra en viss lokaliseringskontroll.

I propositionen framhålles visserligen också, att lokaliseringssynpunkternas beaktande inom ramen för byggnadsregleringen givetvis icke bör vara ett hinder för att byggnadsregleringen avskaffas »när den ur andra synpunkter ej längre bedömes behövlig». Som vi förut framhållit, kan man emellertid genom att följa intentionerna i propositionen binda lokaliseringssträvandena så hårt vid byggnadsregleringen att dess slopande försvåras. Man kan komma i en sådan situation, att regleringen bibehålles enbart för lokaliseringssändamål. Vi vill i detta sammanhang också fästa uppmärksamheten på den passus i propositionen, där det heter: »När byggnadsregleringen avskaffas, torde därför en ny lagstiftning, som ger samhället möjlighet att öva ett avgörande inflytande på näringslivets lokalisering inom vissa orter och områden, bliva erforderlig.» Man vill alltså här göra byggnadsregleringens förlängning beroende av en ny lagstiftning, om vars innehåll och tid för ikraftträdande man för dagen ingenting vet. Detta är enligt

vår mening oriktigt. Därest en sådan lagstiftning icke skulle komma till stånd eller dröja mycket länge förlängs i motsvarande mån den krislag, som byggnadsregleringen i själva verket är.

Vi vill emellertid i likhet med departementschefen framhålla vikten av en ändamålsenlig lokalisering av näringslivet. Vad departementschefen anför i propositionen beträffande positiva åtgärder »för att stimulera företag att etablera sig inom områden, där det ur samhällets synpunkt anses angeläget», vill vi understryka. Emellertid torde detta vara ett önskemål, som också sammanfaller med industriernas egna intressen. I den fulla sysselsättningens samhälle är det i första hand tillgången på arbetskraft, som blir utslagsgivande för var en industri skall förläggas. Frågan kan emellertid bli om de företagsekonomiska förutsättningarna, som överensstämmer med det allmänna intresset av en effektiv användning av vårt lands resurser, skall sättas främst eller om andra, verkliga eller förmenta, samhällsintressen skall sättas i främsta rummet. Om en industri bedömer saken så, att den ur företagets synpunkt bör vara förlagd till en viss plats, men samhället anvisar en annan, som företaget icke kan acceptera, kan detta leda till allvarliga olägenheter och minskad effektivitet inom näringslivet. För övrigt besitter handel och industri i dag så förstklassiga utredningsorgan för dessa frågor, att de har möjlighet att utan statlig dirigerings bedöma var en rörelse lämpligen bör placeras. En offentlig dirigerings verksamhet som onödigt krångel och kan ej sällan leda till allvarliga misstag. Den myndighet, som har att handlägga denna lags efterlevnad, torde nämligen icke besitta de förutsättningar, som behövs för att bedöma dessa frågor ur alla erforderliga synpunkter. Även om vi alltså — som förut framhållits — anser att nyanläggningar inom näringslivet bör bli ändamålsenligt lokaliserade, får detta enligt vår mening icke vara något motiv för att bibehålla byggnadsregleringen. Med detta ställningstagande avser vi givetvis inte att ta avstånd från den rådgivande verksamhet som bedrivs beträffande lokaliseringsspörsmålen.

Det har anförts, att byggnadsregleringen är ett viktigt led i en investeringsbegränsande politik. Detta är i och för sig riktigt. Men den kan för detta ändamål motiveras endast under förutsättning, att icke andra åtgärder vidtages i erforderlig omfattning. I vår motion till fjolårets riksdag angående byggnadsregleringen framhöll vi på denna punkt, att »en kombination av sparstimulerande skattepolitik med en effektiv penning- och kreditpolitik har stora utsikter att leda till framgång». Vi har ingen anledning att frånga denna uppfattning. För närvarande är det ju så, att betydande investeringar måste skrinläggas eller skjutas på framtiden, trots att byggnadstillstånd erhållits, eftersom krediter ej kan ordnas. Även om byggnadsregleringen icke funnes, skulle investeringarna för närvarande kraftigt uppdrämmas. I och med att man övergivit den låsta räntans politik har behovet av byggnadsreglering blivit mindre. Om man nu helt och hållet avvecklade

denna reglering, skulle någon katastrof icke inträffa. Tvärtom kunde man emotse gynnsamma verkningar genom minskat krångel och ökad trivsel. Någon fara för att det uppdämda investeringsbehov, som redovisas i propositionen, skulle göra sig gällande föreligger knappast. En stor del av de anmälda investeringsönskemålen torde nämligen vara sådana, att de icke skulle bli aktualiserade förrän på längre sikt. Vi vill också fästa uppmärksamheten på att en viss avmattning i ansökningarna om byggnadstillstånd inträtt under senare delen av förra året.

Ett av de främsta motiven för att bibehålla byggnadsregleringen har under de senaste åren angivits vara att denna verkar säsongutjämnande inom byggnadsverksamheten. Denna motivering har i årets proposition getts en mycket undanskymd plats. Tydligt är det ett argument, som förlorat en del av sin styrka. Byggnadsregleringen som instrument för att åstadkomma säsongutjämning har emellertid ej sällan överskattats. Detta gäller främst i de större städerna, där arbetslösheten i byggnadsfacket är mest framträdande. Bristen på frihet att igångsätta byggen har i en del fall bidragit till att öka arbetslösheten under innevarande vinter. De som fick igångsättningstillstånd kunde av olika orsaker, främst ekonomiska, icke komma i gång på grund av alltför kort varsel. Och till andra företag hann man icke dirigera över tillstånden. Ovissheten om när man kunde få pengar från bostadsstyrelsen, alltså där infrusna krediter, samt under de sista månaderna ovissheten om de nya belåningsgränserna har också bidragit till arbetslösheten. Om man icke hade haft byggnadsregleringen och igångsättningstillstånden så skulle sannolikt fler byggen ha varit i gång, och dessa skulle ha sysselsatt en del av den nu friställda arbetskraften. Vi har sålunda kommit till den slutsatsen, att byggnadsregleringen icke alltid är ett tjänligt medel att åstadkomma säsongutjämning. Att den emellanåt och i viss utsträckning fyllt detta syfte måste medges, men dess betydelse torde avtaga efter hand som den tekniska utvecklingen gör det lättare att hålla byggnadsverksamheten i gång även under vintern. Skulle byggnadsregleringen helt slopas, kunde man genom andra åtgärder, t. ex. ekonomiska stimulanser för vinterbyggen, överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter o. d., nå en mera tillfredsställande säsongutjämning. Av betydelse är också det samarbete som ofta äger rum med de kommunala myndigheterna.

1949 års investeringskommitté anförde i denna fråga bl. a.

Att det efter en övergångstid skall bli möjligt att utan regleringsbestämmelser upprätthålla en godtagbar säsongutjämning vad gäller byggnadsverksamheten i dess helhet är emellertid en uppfattning, som inom investeringskommittén omfattas av flertalet. Atminstone vad de större byggnadsföretagarna beträffar torde myndigheterna ha goda möjligheter att genom särskilda överenskommelser säkerställa en tillfredsställande säsongutjämning.

När byggnadsföretagarna själva inrikta planeringen av sin verksamhet med sikte på säsongutjämning äro givetvis de bästa resultaten att förvänta.

Lagen om tillståndstvång för byggnadsarbeten bör enligt vår mening upphöra att gälla den 1 april 1957. Under övergångstiden bör Kungl. Maj:t låta överväga frågan om de åtgärder, som från samhällets sida kan vidtagas för att främja säsongutjämning inom byggnadsverksamheten. Resultatet av denna översyn bör snarast föreläggas riksdagen.

Med stöd av vad sålunda anförts föreslår vi,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om dels att tillståndstvånget för byggnadsarbete helt avskaffas från och med den 1 april 1957, dels att förslag om åtgärder för säsongutjämning inom byggnadsverksamheten snarast möjligt föreläggas riksdagen.

Stockholm den 20 mars 1956

Sven Em. Ohlson

Rudolf Boman

Erik Lindblom

Gust. Sundelin